

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek,
mint az előfizetési pénzek a „Közművelő-
dés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
várba küldendők.

A német nyelv a gymnasiumokban.

II.

Tápláljuk azon reményt, hogy a német nyelv-tanításra vonatkozó rendelet multkori fejtegetése folytán, tisztelt olvasóinkban is megfogamzott, vagy ha úgy tetszik erősbödött azon meggyőződés, miszerint az országházban most tárgyalás alatt álló véderő-javaslatlalt a német nyelvtanítás iránt kiadott ministeri rendeletet egy kalap alá szorítani nem lehet, nem szabad.

A véderő-javaslatlalt véletlenül ugyanegyidőben kiadott ministeri rendeletet egészen különálló ügynek kell tekinteni*) s nem szabad azt eszközül, ürügyül felhasználni arra, hogy ez által annál kedvezőtlenebb színben tüntessék fel a véderő-javaslatot.

Elég sajnos, hogy az általános művelődésnek egy hatalmas eszközét, a nyelvtanítást használták fel madárijesztőképen a politika mezején. — Hisz a német nyelvtanulás a mostani körülmények közt nem annyira politikai, mint inkább gyakorlati életbe vágó hasznossági kérdés!

Most sem kívánunk politizálni, de a felfejtendő ügy és a hozzá csatolt körülmények kényszerítettek minket, azoknak tisztázására itt is néhány szóban ama téves összeköttetésre és felfogásra reflektálni.

A német nyelvtanítást még azon nem épen barátságos viszonyokkal is összeköttetésbe hozták, melyek a katonaság és polgárság közt, elég sajnosan, itt-ott léteznek. Ezt is nagyon helytelenül cselekedték; mert a mi a katonaság és a polgárok közt itt-

ott mutatkozó idegenkedést, elszigeteltséget illeti, az bizony nem a német nyelv tudásából ered, hanem annak egészen más gyökere van, melynek kiirtása nem a német nyelv nemtanulásának feladata, hanem egészen más, sokkal magasabb tényezőknek szent kötelessége.*)

De végezzünk ezen reánk is kellemetlenül ható dolgokkal s térjünk át tulajdonképeni tárgyunk és feladatunk megoldására; legyen szabad azonban csak úgy mellékesen megjegyezni, hogy itt Magyarországon a régi szólásmód szerint: „h.....t a német!” — De az nem vonatkozhatik a mostani időkre, — ez egészen más időben keletkezett, oly időben, melyeknek képmása soha, de soha sem fog többé mutatkozni hazánkban.

Igenis, „h.....t a német”, így hangzik e tréfás szólásmód, de ez nem jelenti egyszersmind azt is, hogy „h.....t a német nyelv”. s „h.....t a német tudomány”! A német nyelv világnyelv, — a tudomány pedig internacionál! — Ezt tagadni, vagy ennek ellenkezőjét bizonyítani aligha sikerülne az emberfiának. Előbbi cikkemben különben csak azt ismételtém, mit minden tudománykedvelő ember már elismert, hogy t. i. a mivelt emberre nézve szükséges, hogy a hazai nyelven kívül, még egy második idegen élő nyelvnek is birtokában legyen.

A francia megtanulja a német vagy az angol nyelvet; az angol a francia vagy a német nyelvet; a német a francia, angol vagy a magyar nyelvet s a magyar ezen kitünő példát követvén, megtanulja a német nyelvet, mint a reá nézve legszükségesebbet és leghasznosabbat.**)

*) V. ö. Helfy Ignác, országgyűlési képviselő beszédét, melyet 1889-ki jan. 18-án az országgyűlésben tartott; beszédének ide tartozó részét alírjuk. Dr. Cs. B.

**) Kitiünő példaképen sok román testvérünk szolgál, kik a magyar és a német nyelvet egyszerre nagy szorgalommal megtanulják.

*) Ugy gondoljuk, hogyha a magyarországi főigazgatók csak 1890-ben említették volna fel jelentéseikben a német nyelvtanulás állapotát, akkor ezen rendelet mindenesetre csak 1890-ben látott volna napvilágot! Tehát nem találkozott volna akkor az említett törv. javaslattal.

Ez utóbbi állításunkra nézve szívesen meghallgatjuk a netán teendő ellenvetéseket, ha azok tárgyilagosan és drága magyar hazánk valódi közérdekének szempontjából indulva ki, nézetünk helyességét megczáfolni szándékoznak.

A jobb előtt szívesen meghajtiuk. — Most pedig nézzük Csáky Albin gróf közoktatásügyi miniszter rendeletét, mely a gyermekies ellenszenv és a *dolce far niente* valódi réme lehet.

Ez a rendelet következőleg kezdődik: „*A középiskolai tanítás eredményét ellenőrző hivatalos közegéim jelentései meggyeznek abban, hogy sem a gymnasium, sem a reáliskola nem éri el mindenütt azon célját, melyet az országos tantervek és utasítások kitéznek.*“*)

Azt hisszük, hogy ezen bevezető szavak minden olvasni és magyarul tudó ember előtt eléggé világosan feltüntetik, hogy az *azután* következő rendelet szavait a miniszter nem saját eszméjére alkotta, sem pedig idegen helyről nyert impulusból nem vette, hanem hogy azokat magyarországi főigazgatók jelentéseiből merítette; miért is ezen rendelet kétségbevonhatatlanul magyar születésű lévén, az országból ki nem utasítható, más hatalomra nem hárítható.

Ugy gondoljuk, hogy az országgyűlés által hozott és a magyar Király által szentesített törvényt és az ennek alapján meghívott szakemberek által megállapított országos tantervet, nem csak egyszerűen tiszteletben tartani, hanem hogy azokat magyar hazánk javára és ifjaink hasznára érvényesíteni is kell; mely erkölcsi kötelezettség alól senki ki nem buvhatik.

Ha tehát ezen bölcs és helyes alapon fel volt véve a német nyelv, mint második nyelv, a középiskolák kötelező tantárgyai közé, akkor minden hivatását ismerő egyénnek feladata, sőt erkölcsi kötelessége e tantárgyban is az ifjúságot a *lehetőség* szerint elérhető legmagasabb fokra emelni éppen úgy, mint más tantárgyakban. E kötelező tantárgy, melynek a középtanodákban számos óra van szentelve, nem csak mellékesnek tekintendő, hanem komolyan és szigorúan veendő, mert ellenkező esetben a reá fordított idővel csak úgy könnyedén játszani valóban lelkiismeretlenség lenne.

A középiskolai tanítás tervében mindenik tantárgyra nézve körül van írva a szükséges, elérendő és kívánatos cél, s így természetesen a német nyelvtanításra nézve is.

Ha tehát bármelyik közoktatásügyi miniszter a

magyarországi főigazgatók jelentéseiből magának tudomást szerez arról, hogy nem mindegyik éretik el a kitűzött cél valamely tantárgyban, akkor úgy hiszünk, nem tehetett mást, mint rendelet által sarkalrai, nógatni az elmaradottakat.

Vagy talán helyesebben cselekszik, ha a „*tudomány*“ érdekében a *magyarországi főigazgatók* jelentéseit ad acta teszi? — Nem, és százszor nem.

Lehet azonban, hogy a „Nixdajtsch“ barátjai ezt bizonyára szívesebben látták volna, mint látják most a miniszternek erkölcs- és kötelesség érzetén alapuló rendeletét. Ezen rendelet egyik üdvös oldala az, hogy intést tartalmaz annak megfontolására, hogy valjon mi okozhatja azt, hogy a német nyelv elsajátításában nem mindegyik éretik el a kitűzött cél!*) De más üdvös oldala is van még ezen rendeletnek annyiban, amennyiben egyszersmind eme kérdésre megadja a szükséges választ, midőn arra utasít, hogy a tanítás módja mind a két középiskolában (gymn. és reált.) *lehetőleg gyakorlati legyen.*

Itt eltalálta a szeg fejét. A nyelvtanítás legyen gyakorlati, mert csak ezen uton lehet kellő eredményhez jutni. Ha az algymnasiumban az ifjak, támaszkodva a magyar nyelvtanból megtanult és jól begyakorolt szabályokra, a német nyelvet már némileg elsajátították, akkor a felgymnasiumban a német irodalmi jelesebb termékeket felhasználhatják nyelvismeretök kibővítésére annyira, hogy a nyolcz osztály végzetével a német nyelv birtokába jutván, a kitűzött célt és feladatot biztosan elérik. A német klasszikusok tüzetesebb tárgyalásának mértékét minden egyes ifju által igénybe vett életpálya csak ezután határozza meg.

De hogy ezen kitűzött célt elérhessük, szükségesek első sorban az alkalmas eszközök, t. i. a helyeseen és célszerűen szerkesztett tankönyvek.

Itt akadunk most már azon elsőrangú, igen érzékeny hiányokra, melyekre hivatkoztunk már első cikkünkben, midőn azt állítottuk, hogy nem az ifjak szellemi gyengesége, vagy a tanerők hanyagsága okozzák az eredménytelenséget, hanem a *célnek meg nem felelő tankönyvek, a rossz módszer, és még — más körülmények.*

Itt csak az elsőkről fogunk most röviden szólni.

Tudjuk, hogy midőn e kényes kérdést némileg szellőztetjük, darázs-fészekbe nyulunk, de nem kerülhetjük ezt ki, ha teljesen őszinték akarunk lenni!

A jelenben használt tankönyvek, habár azok

*) Láttunk nem rég egy iratot, mely nagyon is hasonlóképen szól a magyar és a latin nyelvre nézve.

*) Ez régi panasz általában a nyelvekről; de panaszolni és nem segíteni, nem ér semmit.

a ministeri engedély számával és keltének pontos feljegyzésével el is vannak látva, még sem felelnek meg az ifjak egészséges és haszonnal járó oktató-sának.

A nyelvtanok a gyakorlati tanítás menetének egyáltalán nem felelnek meg, sőt messze elmaradnak azon feladattól, melynek megoldása hivatásuk volna.

Vonatkozással a német nyelvtanítás beteges állapotára és az arra igénybe vett sok óra után való eredménytelenségre, ezen alkalommal csak az intéző körök figyelmét kívántuk felhívni, mert nem tarthatunk igényt arra, hogy e lap hasábjain a most használható levő, ministerileg engedélyezett német tankönyvekről részletesen szólhassunk. Ez különben most nem is áll szándékunkban.

Ha a főigazgatók erre figyelmeztetnek és az innen származó bajokon segítenek, akkor aztán majd kedvezőbb jelentéseket terjesztenek föl a magyar középiskolákról, melyek mindig a tudomány előharczoisai voltak s Isten segédelmével ezután is azok maradnak.

Hisszük, hogy ez úttal eleget tettünk feladatunknak az által, hogy az intéző körök ha figyelmét a tankönyvekre irányítanunk sikerült.

A módszerről és a — mellékes, de még nem vetendő többi körülményekről a következő, befejező cikkünkben fogjuk a zárszót elmondani.

Dr. Cserni Béla.

Budavár török kézre jutása és visszavétele.

Írta: **Nyers Károly.**

(Folytatás.)

Budának, Magyarország fővárosának, a kereszténység egykori előbástyájának szándékba vett visszafoglalásáról a hír gyorsan elterjedt Európaszerte ezen eszme nyugot keresztény népeinél örvendetes viszhangra talált. A keresztény magyar világ hitorsosai s közvetve saját ügyét az eszme fontosságához méltó buzgalommal karolta fel, tömegesen jött részt venni a szabadító harcban s osztozkodni a győzelmi borostyánokon, vagy dicső harcban elesni a szent ügyért azon hadsereg soraiban, melynek fővezérévé Károly lotharingiai herczeg tétetett.¹⁾

1) XIV. Lajos Elsas-Lotharingiát hatalmába kerítvén, Károly lotharingiai herczeg visszautasította a francia udvar ajánlatát, hogy menjen Párisba, ott előkelő állást fogadjon el s majdan családja a Bourbon-ház utódja legyen, ő inkább akart hazáját vesztett német birodalmi herczeg maradni. A lotharingiai hercegi címet megtartva Bécsbe jött. Kora ifjuságától fogva csaták zajában élt; s éles észszel, bátor lélekkel bírván, csakhamar elsajátította mindazon kellékeket, tulajdonságokat, melyek egy fővezérben megkívántatnak. Bécsnek a török ostrom alól felszabadításával nagy érdemet szerzett magának s ezen érdemet tetézte Buda visszafoglalásával, 1687-ben Mohácsnál a török fölött nyert nagyszerű győzelmével s egyfelől magyarországi városok visszafoglalásával. — Magyarország mindenkor hála emlékeztetben tartja nevét.

Károly herczeg hozzáfogott a hadsereg szervezéséhez, melynek létszámát az udvar 100 ezer főre tervezte, tényleg azonban 90 ezernél többre nem szaporodott. — Herczeg Eszterházy Pál nádor, ki mint ilyen a magyar hadak főparancsnoka volt, 20—25 ezernyi magyar és horvát harczost vitt a harczterre. Sok magyar főúr dandára élén személyesen vett részt az ostromlásban, a nemesség és vármegyék szintén jelentékeny számban voltak képviselve.

A megjelentek közül a következők neveit találjuk feljegyezve: Bakach Sándor, br. Balassák közül többen, gr. Barkóczy Ferencz, gr. Batthyány Adám kanizsai tábornok, Békássy Miklós, gr. Bercsényi Miklós érsekújvári ezredes fiával, Berényiek közül többen, gr. Csáky László ezredes, Csoknyay János, Deseő Zsigmond, Draskovics Miklós, gr. Eszterházy János győri tábornok, gr. Eszterházy Gáspár b. Eszterházy Mihály, — Eszterházy Miklós és Zsigmond, Ferenczy Pál, Festetich Pál, Fülöp György, Gyalódy István, gr. Kéry Ferencz, gróf és báró Koháryak, Lengyel János, Lodron, Gyöngyösi br. Nagy Zsigmond, Nádasdy Tamás, gr. Pálffy Károly, Miklós és János, gr. Pálffy Ferencz tábornok, Petneházy Dávid ezredes, Tarródy hadnagy, Révayak, Sibrik Zsigmond és Szapáryak közül többen, Szecsődy Gáspár, Széchényi György, Tar Józsa, gr. Zichy István alezredes, gr. Zichy Imre vázsonykeői kapitány és mások. — A német birodalmi rendek mintegy 30 ezer embert küldtek a harczterre és pedig Miksa Emanuel választó fejedelem 8000 bajor és 5000 szász harczost, Schönning Adám 8000 brandenburgit, Thüngen János 3000 frankot, Lajos badeni örgróf és Durbach 6000 svábot hoztak. Európa többi országaiból u. m. Angol-, Francia-, Olasz-, s különösen Spanyolországból szintén többen jöttek kisebb nagyobb csapatokkal. A résztvevők közül a főbbek voltak: Halifax, Montio, Cuts, Granart, gr. Kinoule, Hay György, Carré Skóciából, Róbert herczeg természetes fia, Berwick hg. Dörfling tábornok fia, Stevart Vilmos Írországból, Suvri marquis, Crequi marquis, Longuevall, gr. Chatellest, II. Jakab természetes fia, duc de Villars, báró d' Aste Mihály, Carminato, gr. Marsigli, Caprara, gr. Rabatta, Behens, Surman gróf, Herberstein gróf, Zütreistein herczeg, Nustenstein, Neuburg, Velden hgek, Nordman, Morano, Cano, Veragnas y de la Veja, Escalona és Zuniga Gáspár hgek, Almeida, Losana, Ottana, Rebollo, Serveorto, Marchese Valero, Ursella gróf és mások; továbbá Astorgas Ferencz hozott 60 barcellonai kézművest, kiknek apái még ismerték a mórokat, s tőlük az arabok iránt égo gyűlöletet örökölték, mely azoknak török hitorsosaikra is kiterjedt; ezek szárazon és vizen sok viszon tagságot szenvedve jöttek a ker. táborba, hol Astorgas szakaszvezetése alatt a Stahremberg ezredbe lettek beosztva. Majd mindannyian Buda falai alatt vértettek el.

Ennyi különböző népek hős fiaiból alakult ezen tarkaságára nézve a kereszties hadakra emlékeztető hadsereg s valósággal kereszties hadjárat, népek csatája volt ez a török despotismus ellen.

Ostromló szereket nagy mennyiségben s ágyukat, 60 nagyobb, 30 kisebb ágyut és 40 mozsarat, melyek abban az időben elég tekintélyes számot tettek, a bécsi cs. fegyvertárból kapott a hadsereg. — A táborban két jeles tüz-

mester volt. Egyik a találékony eszű páter Gábor ferencz-rendi szerzetes, másik a katalóniai származású Gonzales Antal, ki a löpor és kartácsféle golyók készítésében Luxemburg, Genua és Tunisnál nagy ügyességet fejtvé ki, mint a várostomlásnál nagyon hasznavehető embert Grana marquis küldte németalföldről a ker. táborba. — A tábor élelmező főtitestjévé gr. Rabatta Rudolf neveztetett ki, kinek tapintatos lelkiismeretes intézkedése folytán a sereg sem élelmezésben, sem hadi szerekben az ostrom egész tartama alatt nem szenvedett hiányt. Rabatta az éléstárakat a Duna különböző szigetein állította föl s az eleség szállítására kellő számu hajók voltak rendelkezésére bocsátva.

Az 1686. máj. 17-én elkészült haditerv szerint a hadsereg két fő- és három mellékseregre osztatott. A főseregek vezetői: Károly lothr. herczeg 45 ezer ember élén, ebben az oszlopban a fővezér mellett Eszterházi Pál nádor, Staremburg Rüdiger és Caprara, Croy és Neuburg Lajos herczegek. Sonches,²⁾ Pálffy, Schults, Dünwald, Thun és Taffe grófok, Thünngén, Mercy, Lodron bárók között oszlott meg a főbb vezénylet; — a második főhadtest vezére Miksa Emanuel bajor vál. fejedelem, kire 25 ezer ember vezénylete lön bízva; ebben a hadoszlopban a bajor választó mellett Lajos badeni örgróf, Eugen savoyai, Sereni Keresztély szász-weisenfelsi hgék, Batthyányi, Schaffenberg, Gondola és Aspremont grófok, Wallis és Beck bárók vitték a főbb vezényletet. A mellékseregek vezetői Scherffenberg, alatta Piccolomini és Veterani; — Scherffenberg 12 ezer emberrel Erdélybe küldetett, Lesslie 7000 ember élén Horvátországba a Drávához, Caraffa és Heisler 10 ezer emberrel Felső-Magyarországba voltak menendők. —

Ezalatt a török is, értesülvén a ker. hadi készülődésekről, mozgalmakról, igyekezett fölhasználni a még hátralevő időt, hogy a támadást készen találja. — IV. Mohácsi szultán mindennek előtt a kegyvesztett Ibrahim Sántán³⁾ helyébe Szulejmant nevezte ki szerdárnak, mely tisztséggel addig, míg ez hivatalát tényleg átvette, Achmed eszéki pasát ruházta föl. Szulejman látta, hogy az oszman világot nagy veszély fenyegeti s mivel nagy erőt nem hozhat Magyarországra, működése eredménytelen maradhat, sőt katasztrófával is végződhetik, mielőtt tehát a nagyvezírséget elfogadta volna, Kislar aga utján a szultánnak sajátkezüleg irt fölhatalmazását kérte ki, hogy teljesen szabadon cselekedhessék s biztosítását arra nézve, hogy ha a hadjárat esetleg szerencsétlen véget érne, nem fog selyemzsinórt kapni, vagy a némák kezébe kerülni. — Szulejman nagyvezíri működését avval kezdte meg, hogy, elődje hibáját jóvá teendő, Thökölyt szabad lábra helyezte s minthogy a portánál Apafinak kétes magaviselete föltűnt, utóbb pedig I. Lipóttal kötött titkos szövetségéről is biztos tudomást vett, a szerdár Thökölyt, mint Magyarországot fejedelmét, küldte ellene, hogy erejét lekösse; azonkívül még föladatává tette Felső-Magyarországot nyugta-

lanítani. — Szulejman föl szólította a tatár khánt, hogy jöjjen segítségére, ez azonban mentegetőzött, hogy a lengyelek fenyegetik, tehát nem jöhet; — gyors futár által ujlag föl hívta, hogy, ha már maga nem jöhet, küldje legalább Nuzeddint és Kalghát a Magyarországra indítandó sereghez. — Továbbá Saatdsi Mohamed temesvári, Hasszán székesfehérvári és Achmed eszéki pasáknak parancsot küldött, hogy mire ő megérkezik, teljesen föl legyen készülve a csatára. Achmed pasa szerdárhelyettes, mikor a parancsot vette, éppen Szolnok kiostromlásához akart fogni, most tehát, serege élelemben különben is nagy hiányt szenvedvén, föl hagyott tervével s öt pasával tartott haditanácsban az lett határozottá, hogy Belgrád alá fognak visszahuzódni s ott várják be a nagyvezírt. — A mufti az izlamot fenyegető nagy veszélyt Mohamed zászlajának kibontásával akarta elhárítani; de Szulejman, ne hogy ez által közrémületet gerjessen s a veszélyt szerinte a valónál nagyobb színben tüntesse föl, a főpap szándokát ellenezte. — A nagyvezír hada május elején indult el Magyarország felé, junius első napjaiban érkezett Belgrád alá, honnan Buda felé vette az útját.

A császári derékhad Esztergom átellenében fekvő Párkány mellett gyűlt össze. Miksa Emanuel valamivel előbb jelent itt meg Károly hgnél, ki csak most épült föl a váltólázból s mert Bécsujhelyben I. Lipóttal is tanácskozott még egy ideig. A fővezérrel Strattmann császári főkancellár is lejött. A fővezér, a bajor választó és a főkancellár jun. 9-től 11-ig tanácskoztak Buda vivásának terve fölött. Miután teljes egyetértésre jutottak, Károly hg. hogy a székesfehérvári pasa előtt tulajdonképi szándokát palástolja s a budai őrségnek is csejt vessen, a bécsi hadi tanács több tagjának tervét proclamálta, hogy t. i. a sereg Székes-Fehérvár ostromára fog indulni; jun. 14-én pedig indulót fuvatott s a hadsereg a Duna jobb és balpartján két hadoszlopban Buda felé tartott. A hadoszlopok akadálytalanul folytathatták útjokat. — Miksa Emanuel jun. 17-én érkezett meg Pestre; a törökök ezt már megérkezése előtt elhagyták, a hajóhidat pedig maguk után elrontották, de sietségükben ezt oly fölületesen teljesítették, hogy a hajók nagy része a balparti hadoszlop birtokába jutott, melyekkel Miksa Emanuel a hidat ismét kiigazíttathatta s rajta jun. 21-én Ó-Budánál átkelhetett a jobbpartra. — Jun. 18-án Károly herczeg is megérkezett Buda alá.

Budavára köfállal volt körülvéve, mely az 1684 iki ostromzár alkalmával nagyon megrongáltatott ugyan, de a törökök azt ismét kijavították és száraz árokkal is körülvették. A tabán és viziváros kivételével az alsó város is meg volt erősítve; a külfalak nyomai az országoton még láthatók. A vár eleséggel, fegyverrel, golyóval, löporral s minden egyéb védelmi szerekkel bőven el volt látva, a bástyák kijavítására nagy mennyiségű kőről is volt gondoskodva. — Budavár parancsnoka, a sok költő által megénekelt, 70 éves, renegát Abdi pasa, másként Abdurhaman⁴⁾ volt, ki bátorságának, hősiességének Kandia-

2) Nem Susa, vagy Suse.

3) 1684 nov. 21-én Ibrahimnak „Sántán” mellékneve előbb „Melek”-kel (angyal) cseréltetett föl, aztán e minőségében 1685 dec. 3-án megfojtott.

4) Abdi pasa eredeti neve Coigny volt. Svájcban, Bern cantonnak egy kis jelentőségű városkájában szegény szüléktől származott. 14 éves koráig atya kecskét őrizte. Ekkor történt, hogy egy kecske a nyájából elveszvé, nem mert haza menni; átszökött Franciaországba s ott katonának csapott föl. Csakhamar kapitány lett s mint ilyen jött a francia segítségad-

ban⁵⁾ és Kamieniecznél⁶⁾ fényes tanujleit adta. Az őrséget 13 ezer janicsár és 3000 spahi⁷⁾ képezte,⁸⁾ kikhez Abdi a Zsidó vagy Vizivárosban lakó tíz ezer zsidót is megnyert a védelemre. — Amint a ker. hadsereg Buda alá érkezett, Abdi basa szemlét tartott katonái fölött s őket, ha életben maradnak, a szultán ajándékával, ha pedig elesnek, Mohamed paradicsomával⁹⁾ biztatván, kitartásra, hősiességre buzdította. Eléjük adta továbbá, hogy Budát nem most-vivják először, a keresztények többször tettek már sikertelen kísérleteket, miért lennének most szerencsésebbek, mint egyébkor. — A kincstárosnak az őrség hallatára szigorúan meghagyta, hogy a zold kiosztásánál legnagyobb lelkiismeretességgel járjon el, különben bitófára fog kerülni. — Ezután elhelyezte az őrséget a vár egyes pontjain; a legbátrabbakat a legveszélyesebb helyekre, a többieket pedig tüzoltásra, a hadiszereknek kellő helyre elszállítására, vagy az élelmiszer őrizetére rendelte ki. A gyalogság a bástyákon foglalt állást, a lovasság pedig a székesfehérvári és bécsi kapuk közötti területen feküdt lovassági nagy laktanyában kirohanásra készen várta a parancsot. A várban visszamaradt asszonyoknak földadatává leit téve, hogy biztos helyekről az ostromlókra nyitazzanak!

Az ostromló sereg megérkezvén a vár alá, Károly herczeg Emanuel buzdító beszédekert tartottak katonáikhoz, s ezek késznek nyilatkoztak mindannyian inkább a vár falai alá temetkezni, mint eredménytelenül távozni. De szükséges is volt e komoly elhatározás, férfias bátorság, hogy a fontos földadatot kívánt eredményyel végrehajtani, a nagyjelentőségű várat az Abdi basa vezérlete alatt fanatizmussal harczoló ozmának kezéből kiragadni lehessen. Nem csekély része volt még a ker. hadak föllekesítésében

dal a magyarországi keresztény táborba résztvevendő a török elleni harczban; Szt.-Goththardnál azonban török fogságba jutott s a keresztények nem váltották ki. — Köprili nagyvezír rábeszélésére az izlamra tért át. Személyes bátorságánál, vitézségénél fogva a török hadseregnél fokról fokra gyorsan emelkedett. 1669-ben janicsárga, 1671-ben vezír, 1674-ben bagdádi, 1676-ban egyiptomi pasa lett, 1680-ban letétetett, 1681-ben boszniai, 1682-ben kamienieci pasa, 1683-ban a portához hivatott, 1684-ben budai pasává nevezetett, 1686. szept. 2-án hősileg halt meg. (Gévy: A Budai Pasák. — Gr Majláth János: Offens Rückeroberung im Jahr 1686).

5) Ezen Creta néven már a görögök idejében jelentékeny szerepet vitt sziget legutóbb a velencei köztársaságé volt, 1669-ben Morosini helytartósága idejében török kézre jutott. Ekkor egy millió lakosa volt, 1700-ban alig 100 ezer, 1856-ki pontos népszámlálások 280 ezer. —

6) Kamieniecz Lengyelország előbástyája 1672-ben esett török kézre. Az 1676-ki békekötés értelmében ez Podoliával és Ukraina egyharmadával a török birtokában maradt.

7) Spahi vagy ispahi török lovas harcos. A spahikat szintén a már említett Urkhán szervezte. A spahi a csatatéren teljesített hasznos szolgálatért hűbért (timar) kapott a szultántól. De a hűbér nem volt örökös, a fiutódot csak személyes érdemeik folytán nyerték azt ismét el. — Megemlítem itt, hogy jelenleg a török hadsereg a német Landwehr mintájára van szervezve. A tényleges szolgálatban levő katona: nizam, a tartalékos: redif. —

8) Horváth M. Magyarország tört. 6-ik kötet 164-ik lapon 15 ezerre teszi az ozmán őrség számát; mások legtöbbször 16 ezerre.

9) A mohamedán paradicsomról a korán, melynek minden egyes versét csodának [ajaton] nevezi a mozlím, az 56. f.-ben azt mondja: „Kéjtelen kertben lesznek, arannyal és drágakövekkel ékesített vánkásokon nyugszanak“; továbbá Mohamed próféta a katonák fanatizmusának fokozására a korán 3. f.-ben azt mondja: „Ha házatokban maradtok volna is, akiknek halála el van határozva, azoknak mégis a csatatérre kell menniök s ott meghalniök“. —

Marco d' Aviano kapuczinus atyának sem, Károly hg. hű kísérőjének, ki mint egy második Kapisztrán, valamint már Bécs fölszabadításakor, úgy most s később az ágyuk dörgése és harci zaj közepette is folyton kitartó hősiességre buzdította a harcosokat.

Hősök harcza volt keletkezésben. Mindkét fél keresztény és ozmán, avval a szilárd elhatározással fogott a nagy munkához, hogy földadatát utolsó csepp vérig hiven fogja teljesíteni.

A nagy drámának nagy nézőközönségét kelet és nyugot népei képezték, melyek visszafajított lélekzettel várták ennek korszak alkotó kifejlését.

— Folyt. köv. —

T Á R C Z A.

Balzsam-cseppék.

*Ne zugalódjál, ha nehéz tán a pálya,
A szelid türelem könnyebben kiállja
Ezt az élet-utat.
Nézd Üdvözítődet, a sebesült vállat,
Ajakán a teher bűt, panaszt nem hallat,
Nézd a kereszt-utat . . .*

*Ne átkozd meg soha a keserű mérget,
Mít poharadba e rossz világ keverget,
Az érdemed ára.
Nézd Üdvözítődet, szomját már nem állja
S a világ még őt is méreggel kindlja,
Nézd a Golgotára . . .*

*Ne keresd a babért, — hervadó virág az,
Ma virul talán, de holnap rajta rág az
Irgység rozsdája.
Nézd Üdvözítődet, fejét tövis vérzi,
Köpdösi, gunyolja, fájdalomtá tetézi
A pokol csordája . . .*

*Ne szégyeld ruhádon a gyalázat szennyét,
Ha méltatlanul még azt is reád kennék
Becsület hóhéri.
Nézd Üdvözítődet, köntösét lehuzzák
Az ártatlanságot verik, ostorozzák, —
Nézd mi szégyen eri . . .*

*Ne csüggedj, ha köbbe ütöd néha lábad,
Elbukik az ember, aztán újra lábbad
Isten erejével.
Nézd Üdvözítődet, hányszor földre hulla?
Mint ha volna arcza, lába, térde hulla,
S mégis cselhez ér el . . .*

*És ne légy ingatag, ha rossz elvek árja
Lelked nyugodalmát fölveri, bejárja
S pártolásra készlet.
Nézd Üdvözítődet, a készeggett példát
S a muló világot őt követve éld át,
Nézzed a keresztet . . .*

Bálint György.

A religio és a bűnös ember.

(Németből).

(Folytatás és vége).

Am a paradicsomban sem maradhat most az ember, tökéletes boldogság az érzéki emberre nézve nem létezik, az életfája csak a tökéletes engedelmesség jutalma, az élet nyomorának egyenlőnek kell lennie érzékiségével, hogy ezt mindig egyensúlyban tartsa, és ezen bajt az élet minden hivatásterén kell hogy érezze. E világbalépése alkalmával szükségképen kellett a paradicsomnak léteznie, itt meg kellett ismerkednie a természettel s utasítást nyernie arra vonatkozólag, hogy miképpen tartsa fenn magát és mint feje egy értelmes nemnek, mikép élhessen? De tulajdonképi és állandó tartózkodási helye ez nem lehetett. Az érzéki embernek oly földön kell laknia, mely az ő gyengeségének megfelel; földön, melyet fáradtsággal művel meg, és a mely teljes berendezésével arra oktatja őt, hogy nem véletlenül jutott oda, hanem a világ Teremtője, ki neki a természetet adá és ki gyengeségét már előre látá, rendezte be végtelen bölcsességgel számára a lakást. Mert a Teremtőre nézve e gyengeség a legkevésbé sem volt meglepetés; az embernek e megváltozott lakása az előbbivel együtt egy változhatlan bölcs terv. Az első csak bölcsője volt gyermekségének, hol ő a természet ölen addig ápolatott, míg testi és erkölcsi rendeltetésének teljesítésére eléggé előkészítettet. Ezen előkészítés már meg van; ismeré Istent mint saját és a világ Teremtőjét, és egyszersmind megismeré őt most, mint a világ mindentudó, szent és igazságos kormányzóját, ki nem hagyta őt egészen érzéki vágyaira és kinek törvényeit nem szegheti meg saját boldogsága veszélyeztetése nélkül. Azonban az érzékes emberre nézve, ki természetének gyöngeségét a sokféle csábító alkalmak közepette, melyekkel ugyszólva körülszanczoiva van, nagyon is érzi, azon gondolat, — jobban mondva — tudat, hogy fölötte egy mindentudó szentség és igazság öröködik, félelmes volna, e gondolat, az élet annyi nyomorai s bajai között, minden kedvét elvonná; egy mindenható haragvó Isten tenyegetei megfosztaná őt az ő gondviselésébe helyezett minden bizalmától, igen, ama gondolat, hogy fölötte Isten van, a legborzasztóbb volna. Ezen gondolat azonban a bűnös emberre nézve is vigaszteljes kell hogy legyen; az elesett embernek még kihágásai között is, miket lelkiismerete tár elébe, meg kell öríznie bátorságát, hogy Istenhez fölemelkedhessék: még a halál kihirdetése alatt is megkell öríznie azon bizalmát és reményét, hogy ő nincs egészen eltaszítva, elhagyatva, megvetve. Ez a bűnös teljes religioja, ezt hozza magával az elesett ember is a paradicsomból e nyomorteljes élet-

be. Amaz ígérlet, mit ő bizalmának mintegy pajzsául nyert még homályos ugyan, de rá nézve elegendő; egy körülményesebb és szabatosabb, az annak megértéséhez szükséges fogalmak hiánya miatt még ez idő szerint — czél-talan lett volna, mert nem értette volna még meg; saját megnyugtatására annyit kivehetett belőle, hogy nincs egészen elveszve, és ez neki — még most — elég. S most elő van készítve rendeltetési terére lépni és a műveletlen — néptelen — földet is Isten szándéka, czélja szerint elfoglalni. Nem találja fel többé ugyan az engedelmes és készsleges természetet, de e közben változatlan maradt továbbra is az az ő fönttartását illető isteni Gondviselés. Ott hagyja őt azon szelid éghajlatu vidéken, melyen ama gabonát, mit első lakása, illetve tartózkodási helyén megismerni tanult, ismét fölálítja, melyet most ugyan nagyobb fáradtsággal kell keresnie és tenyésztenie, de amit mégis teljes biztonsággal élvezhet. Emellett ismeri már azon állatok természetét, melyeket ugy élelmül, mint segítségül fölhasználhat, egyszersmind megtanulta már azt is, miképen használhatja fel ezek bőrét testének fedezésére addig is, míg a természet közelebbi megismerése mellett fölálhatja amaz eszközöket, melyekkel az éghajlat minősége után kényelmesebb és czélszerűbb ruházatot készíthet magának. Mert ha ezen szelid vidék a ruházatot mindjárt nélkülözhetővé tette is, mégis az erkölcsiség megőrzése és az emberi természet méltósága s kelleme, miket maga a Teremtő fazember alkotásában megkimélni oly bölcsenszándékozott, valamint maga az egészség fönttartása és megóvása, még a legszelidebb éghajlatu vidékeken is, annyira nélkülözhetlenné teszik a ruházatot, hogy e tekintetben még az állatokra nézve is gondoskodott erről a természet. Mert egyetlen állatnak sincs egészen csupasz bőre; minden egyesnek megvan a maga takarója; mely ama vidéknek, melyen tartózkodik, lakásának s főképen egész természetének megfelel, hogy ez által ugy a szükséges kipárolgás, mint az egészsége fönttartásához éf oly nélkülözhetlen tisztaság eszközölthetessék, illetve éléresék. Es a vad ember, ki földetlen testtel jár; minden látszólagos edzetsége mellett is, valamint azon eszközök használata által, melyeknek az a czéljuk, hogy bőrét a zord idő és rovarok ellen megvédjék, az azok által megakadályozott kipárolgás folytán és a kikerülhetlen tisztátalanság által ép annyit testi bajnak teszi ki magát, mint a mennyit az elkényeztetés okozhat.

Ezen megváltozott állapot nagyon csekély mérvben zavarta meg az első teremtestervezetet. Az ember ugyanazon jótékony Gondviselés alatt marad, s minden lépés melyet ez az ő létezésének első pillanatától fogva a jelen pontig vele megtett, mind megannyi isteni bölcsességgel kiszemelt vezetés, illetve gondoskodás, az ő műveltségi rendeltetéséhez való közelebb hozatalára, hogy most már, gyermekségének vagyis kiskorúságának eltöltött állapota után, nagy fontosságu hivatása terére, mint az emberi nem törzsatyja, léphet és az erkölcsi társadalom alapját megveheti. Es e pillanattól kezdve ugy is tekintjük őt, mint olyant; mint atyát; és a reményteljes állapot ideje alatt s a szülés alkalmával esete miatt első fájdalmas érzései által szorongatott anya, szerencsés szülése után, a gyermek megpillantásánál, oly nagy megilletődéssel hívja őt atyá-

nak, jelentvén, hogy Isten kegyelméből hozzá hasonlója van, vagyis olyan ember született, mint ő maga; a név jelentősége (értelme,) melyet ő neki ad, hogy t. i. ő az élők anyja kell, hogy legyen, be vantejesedve; és mint-hogy az anya a megjövendölt fájdalommal beteljesedését most tapasztalta, reménylél, hogy ezen gyermekkel talán meglátja már a vigasztaló ígéret beteljesedését is. Azonban ezen ígéret teljesedése, mely az élet fáradalmi-, bajai- és nyomorának enyhítésénél többre vonatkozott, isteni határozat szerint a későbbi világnak vala fönn tartva; a földi baj- és nyomornak továbbra is fönn kelle maradnia, minél fogva a legközelebb született fiu már innen is nyerte jelentőségteljes nevét.

Szabó Elek.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Vidéki levél.** Főtisztelendő Szerkesztő Ur!

Nem állhatom meg, hogy f. hó 13-án d. u. 5. órakor a fiu iskola termében a szegény isk. gyermekek fölszegélyezése érdekében tartott ünnepélyünkről említést ne tegyek. Tantestületünk szomoruan tapasztalta, hogy a téli időszak beálltával a padok kezdenek üresedni, az iskola-köteleseknek majd harmad része távollétével tündökölt. Már mult év November havában tartott értekezletünk e körülményt figyelmen kívül nem hagyhatta; miután meggyőződünk a felől, hogy e rendetlen állapotnak a szülők tudatlansága és vétkes mulasztása mellett egyik fő oka a nyomor, a nagy szegénység, — elhatároztuk, hogy e bajon minden halogatás nélkül segítünk.

Tantestületünk két gyermek-szindarab betanításával csekélységet bízta meg; s hogy ünnepélyünk egy kis változatosságot nyerjen, a ftdő plébános úr, s alulirott felolvasásra vállalkoztunk.

A színi előadás megtartása a szeretet ünnepére volt erveve, de egy kóbor szintársulat a közönség módosabb részét megnyerte, s így a mi fellépésünket el kellett halasztanunk január 13-ára.

Kétes reménységgel vártuk a kitűzött időt. Tartottunk attól, hogy a mi szegény gyermekeink számára kevesen fogják hozni filléreiket; azonban kellemesen csalódtunk. A jezett időben oly szép számmal jelent meg a közönség, hogy tágas iskola termünk alig fogadhatta be mindnyáját. Az ünnepély programja a következő volt: 1. Felolvasás: Geldsucht, 2. „A méregpohár“ vigjáték 4 jelenetben. 3. Szavallat. 4. „Szeget szeggel“ vigjáték 2. felvonásban. 5. Felolvasás a „rongyos egyet“-ről. 6. Egy új ébresztő óra kisorsolása.

Az ünnepély sorrendje szerint első volt ftdő Müller János plébános úr felolvasása „Geldsucht“ cz. tételről. A közönség feszült figyelemmel hallgatta végig az igen is alkalmoszerű themáról tartott felolvasást, melyben felolvasó jelezte, hogy mily nagyfoku a pénz utáni kapzsiság — birvágy különösen bányszak helységekben; fejtegette, hogy mi mindent lehetne a pénzzel megnyerni, még a menyországot is, de nem úgy — ha azt élére rakjuk, avagy könnyelműen elpazaroljuk; hanem igen is, ha segítünk szegény felebarátainkon, a pénzt jótettek gyakorlására fordítjuk.

Az érdekes felolvasás végén a közönség a plébános urat megéljenzte. Erre következett „a Méregpohár“ 4 fel. vigjáték nyolcz iskolás fiu és leány által előadva. Hogy e darabban, valamint a 4-ik pontban jelzett „Szeget szeggel“ 2 felv. vigjátékban kis színészeink mikép oldották meg feladataikat, arról (mint rendező) nem referálhatok; a közönség megelégedése kiritt a játékok gyakori kihívásából, s a szünni nem akaró tapsból.

A szavallatot egy IV. oszt. tanuló tartotta. Az 5-ik pontban említett felolvasást alulirott tartottam. Megpenditettem az eszmét, miszerint czélszerű volna egy állandó szövetkezetet (rongyos egyletet) életbe léptetni, mint a mely — nem csak koronkint, de állandóan segítse a szegény isk. gyermekeket. Hogy e humánus intézmény valósul-e? . . . az a jövő titka. — Végül egy ébresztő óra sorsoltattott ki. — Habár szűk marku világot élünk, ünnepélyünk sikerültnek mondható.

A kiadást levonva a szegény gyermekek fölruházására fönnmaradt tiszta jövedelmül 48 frt 50 kr. Mintegy 20 fiu s leány gyermek részesült 2—3 frt segélyben.

Hálával eltelve hozom a nyilvánosságra azok neveit, kik nemes czélunk megvalósításában pártoltak. Adakoztak ugyanis ftdő. Steiniczer Ede, papnöveldei lelki igazgató úr Gyulafehérvárról 1 frtot; Kaba István algondnok úr 1 frtot, Lönhárt Róza főgonnokné 2 frtot, Randycsek József mérnök úr 1 frt 80 kr, Moldován György körjegyző, Pereán Lázár bíró, Bárdossy György postamester, Miklós Lajos főerdész, Marosi Lajos csendőrsvezető, Ferdinánd József, Koraffy Oszkár biztos, Eckert József, Holicska Istvánné, Geisel József, Czepnik Antal, Ilyés István, Licker Ferencz, Licker Péter, Joó Gergely, Gábor Lázár, Klemensz György, Szentkirályi Agoston, Wane Ferencz mérnök, Návrádi József és Stanca Niculáj 1—1 frt, Horváth M, 70 kr, Standenmayer Móricz, 60 kr, Molnár F. erdész, Perian N. gör. kel. lelkész, Dregán György, görög kel. lelkész, Pollák József, Burján Antal, Fogel Ede, Návrádi Sándor, és Schmidt Adolf 50—50 kr, számosan adtak 20—30—40 krt.

Ujlag is köszönet és hála a nagyérdemű közönségnek. Mindnyájan legyenek meggyőződve a felől, hogy üdvösebb czélra filléreiket nem adhatták volna, mint ide; mert míg egyrészt így a szegény gyermekek fölszegélyezésével a nyomort — inséget oszlatják, másrészt kitűnő szolgálatot tesznek a tanúgynek is.

A megvizsgált szegény kisdetek öröm könyvű szálljanak fel a Magasba, s esdjék ki a jó Istennek bő áldását az adakozók mindenikére! Községünkben különféle a nemzetiség, különbözünk vallásfelekezetre is, de azért Istennek legyen hála, — ha bármiféle nemes cél megvalósításáról van szó, mindnyájan szerető felebarátok vagyunk, egy csokorba olvadunk. Adja Isten, hogy e békeséges összetartás a jövőben is minél szebb gyümölcsöket teremjen! Hunyad-Boicza, 1889. Jan. 21. Kovács Nándor. sk. kántortanító.

— **Védjük meg erélyesen jogainkat!** Menynyi és mily lelki károkat okozó sérelmet foglalnak magukban a magy. orsz. törvényeknek a különböző vallásfelekezetek közötti viszonyt rendező cikkelyei, úgy vél-

jük, nem szükséges bővebben is részletezni; ismeretes az mindnyájunk előtt. S ha ezen szomorú állapotokon, talán egyelőre, a most divó liberalis felfogás és ellenséges áramlat miatt, nem is segíthetünk, de legalább azon jogokat, melyeket a magyar törvényhozás is még sértetlenül hagyott, törekedjünk minden adótt alkalommal, hivatalunkból kifolyó lelkiismeretességgel és megfélemedést nem ismerő erélyvel megvédelmezni.

Elismerést érdemlő szép példát adott erre nézve, nem rég, kedves fiatal paptársunk, T. Miklós Albert, magyar-láposi plébános, ki egy reversalis mellett létrejött vegyes házasságból származott gyermeknek eltemetése alkalmából, a csápjait nyújtogató ref. lelkész a következő erélyes levéllel kényszerítette visszavonulásra: „Sz. 152. 1888. A Nagytiszteletű ev. ref. Lelkészi Hivatalnak. Magyar-Láposon. Maksai Kálmán ev. ref. vallású férfi és Schram Mária, rom. kath. nő 1882. jun. 11-én. Magyar-Láposon, a rom. kath. templomban eskettettek meg a rom. kath. lelkész által ünnepélyesen, a mi csak ugy történhetett meg, hogy a házasság megigérték írásban, hogy mindkét nemű gyermekeiket kath. vallás szerint kereszteltetik és abban nevelik.

A házastársak, becsületszavukat megtartva, a most meghalt fiúgyermeket is kath. pap által kereszteltették és következetesen, kath. szertartás szerint akarják, de kell is, hogy eltemessék. — Ezen eljárás, az 1868. évi törvény mellett is, mindig fennmaradott és gyakoroltatott, a nm. püspöki kar közmegegyezése és rendeletei folytán a hath. egyházban; Magyarországon tíz millió katolikus mai napon is ezt követi. Miért is csodálkoznom kell a Nagytiszteletű lelkész ur oly értelmű tiltakozásán, hogy ne kath. szertartás szerint temessék el a valóban kath. gyermek. — Ezt helybe nem hagyhatom, hivatalom tiltja ennek engedni, hacsak a gyávaság bélyegét tizmillió katolikus részéről a jogfeladás miatt, magamra nyomatni nem akarom; de a dolog ily állása mellett, Nagytiszteletűséged is — ha más szempontból nem, — keresztény közbecsülésből sem kívánhatja, hogy én ily méltánytalan követelésnek engedjek s a jók megvetésének tegyem ki magamat. — Én ma el fogom temetni a gyermeket, mert el kell, hogy tessenem, ezt a jog, a méltányosság, hivatali kötelességem kívánja s ezen eljárásomért mindenütt alaposan megokolva felelek. — Egyébírattal vagyok a Nagytiszteletű Lelkész ur iránt Magyar-láposon 1888. decz. 26-án közbecsüléssel Miklós Albert, plébános.“ — A mi pedig a „Prot. Közlöny“-nek idevonatkozó jogi nehézségeit illeti, azokat el fogja oszlatni alaposan a felsőbbség, hova az ügyet hurcolták.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Köszönettel vettük** a meghívót a tövisi rom. kath. hunyadi-templom belső felszerelésének alapjára 1889. év január hó 27-ikén Löve Sámuel ur vendéglőjében rendezendő táncmulatságra.

— **Köszönettel vettük** a székelyudvarhelyi rom. katolikus főgymnasium ifjusága által 1889. február 2-án segélyző-könyvtára javára a városház nagytermében rendezett tánczald egybekötött szini előadás meghívóját. Program: Trója végperceiből. Szinmű 2 felvonásban. Irta Embery Árpád. Ezt követi a nőgyűlölő. Vigjáték 1 felvonásban. Irta Benedix, fordította Ujházi Ede.

— **Nyilvános Köszönet.** Az újév alkalmából nagyon kedves meglepetésben részesítette Farkaslaka hitközségét.

segét főtiszt. Jakab Lajos h. lövétei plebános ur, a midőn szülői emlékének szentelve, egyházi öltönyökben szegény templomunkat egy nagyon szép fekete casulával ajándékozta meg. A melyért midőn a nyilvánosság előtt is hivatásom nevében forró köszönetet mondok, velők együtt kérem Istent: adjon meghaltainak örök nyugalmat, őt pedig éltesse az emberi kor végső határáig, hogy számos ajdózatot hozhasson Isten dicsőségére. Bajna Ferencz, lelkész.

— **Az erd. róm. kath. irod. társulat pénztárába fizettek:** Nagyméltóságú Lönhart Ferencz erdélyi Püspök ur ajándékképen 200 frt, 26 lelkészi hivatal és kántortanítóért előfizetés 104 frt. Jankó Antal, elf. 1888-ra 4 frt. Pap Kajetán elf. 1889-re 2 frt. Rettegi Géza, rtg. 1888-ra 2 frt. Tözsér László, rtg. 1888-ra 2 frt. Bajna Ferencz, elf. 1888-ra 3 frt. Csiki Péter, elf. 1888-ra 4 frt. Rettegi József, rtg. 1888-ra 2 frt. Murányi Kálmán, ptg. 1888-ra 5 frt. Mihály József, ptg. 1888-ra 5 frt. Kolozsvári minoritarendház, ptg. 1888-ra 5 frt. Karácson Márton, ptg. 1883-ra, 5 frt. Fábian Sándor, rtg. 1888-ra 2 frt. Chosz György, rtg. 1887-re 2 frt. Szentimrei István rtg. 1888-ra 2 frt. Tamás Dávid, ptg. 1888-ra 5 frt. Dr. Cserni Béla, rtg. 1887-re 2 frt. Medgyesi szentferenczrendi zárda, elf. 1889-re 4 frt. Jánosi Dezső, elf. 1889-re 4 frt. Prokupek Samuel, rtg. 1889-re 2 frt. Benedek József, rtg. 1888-ra 2 frt. Varga Sándor, rtg. 1888-ra 2 frt. Oláh Antal, ptg. 1888-ra 5 frt. Both Demeter, ptg. 1888-ra 2 frt. 50 kr. 1889-re 2 frt. 50 kr. Gazda Dénes, ptg. 1888-ra 5 frt. Balássy István, elf. 1888-ra 4 frt. Vitális Károly, elf. 1888-ra 4 frt. Ninger Ignác ptg. 1888-ra 5 frt. Lukácsy Manó, ptg. 1888-ra 2 frt. 50 kr. Hoffmann Mihály, ptg. 1888-ra 5 frt. Zomora Dániel, ptg. 1888-ra 5 frt. Szabó György rtg. 1888-ra 2 frt. Szalay Pál, elf. 1889-re 2 frt. Balogh Lajos, rtg. 1888-ra 2 frt. Benkő Pál, ptg. 1888-ra 5 frt. Markovits Jakab, ptg. 1889-re 5 frt. Dr. Mohay Sándor, ptg. 1887-re 5 frt. Kovács Lajos (Felvincz), ptg. 1889-re 5 frt. Gál Miklós, elf. 1888-ra 4 frt. Csiszér Adam, elf. 1889-re 2 frt. Laatos Kornél, elf. 1889-re 4 frt. [Folyt. köv.]

— **Pályázat.** (Nro 3.) Farkaslaka hitközségében a segéd kántor tanítói állomás üresedésbe jövén arra pályázat nyitattik. Jövedelmei: 1) két szoba s pinczéből álló szabad lakás; 2) 95 frt 5% pótdadó czimen három havi részletekben a község pénztárából; 3) 30 kalangya ősz, 30 kl. tavasz a kántori kepéből; 4) 30 kl. ősz, 30 kl. tavasz harangozó kéve czimen; 5) 21 frt ospora; 6) 18 frt stola misedij és harangozásból; 7) Minden tanköteles után 33 kr tandij (a tankötelesek száma jelenben 75). 8) 16 terü kemény tűzifa. Kötelességei: Az I és II osztály önálló vezetése, a kántori teendőknél segédkezés, a sekrestyési teendők és harangozás végzése, ugy a templom tisztán tartása. A pályázóktól megkívánatik a tanképesíttség, személyes jelentkezés és probatétel. Pályázni ohajtók kellően felszerelt folyamodványaikat legtovább f. é. február 18-ig alulirt iskolaszéki elnökséghez benyújtani sziveskedjenek. Farkaslaka, 1889. januar 22. Bajna Ferencz, lelkész, isk. sz. elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TODOR JÓZSEF.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PAL ANTAL, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában Gyulafehérvárrt.